

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET NIKŠIĆ
Smjer: Pedagogija

Vaspitno-obrazovna podrška i podsticanje darovitih učenika u osnovnoj školi

~ master rad ~

Mentor:

Prof.dr Tatjana Novović

Kandidat:

Ivona Pantović 11/20

**Univerzitet Crne Gore
Filozofski fakultet Nikšić
Pedagogija**

IZJAVA O AUTORSTVU

Kandidat: Ivona Pantović

Na osnovu člana 22 Zakona o akademskom integritetu, ja, dolje potpisani/potpisana

IZJAVLJUJEM

**pod punom krivičnom i materijalnom odgovornošću da je master rad pod nazivom
„Vaspitno-obrazovna podrška i podsticanje darovitih učenika u osnovnoj školi“
rezultat sopstvenog istraživačkog rada, da nijesam kršio/kršila autorska prava i
koristio/koristila intelentualnu svojinu drugih lica i da je navedeni rad moje originalno
djelo.**

Mjesto i datum:

_____

Potpis studenta

_____

PODACI I INFORMACIJE O MAGISTRANDU

Ime i prezime: Ivona Pantović

Datum i mjesto rođenja: 06. 10. 1998. Berane

Naziv završenog osnovnog studijskog programa i godina završetka: Pedagogija, 2020.

INFORMACIJE O MASTER RADU

Naziv postdiplomskog studija: Master studije pedagogije

Naslov rada: Vaspitno-obrazovna podrška i podsticanje darovitih učenika u osnovnoj školi

Fakultet na kojem je rad odbranjen: Filozofski fakultet u Nikšiću

UDK, OCJENA I ODBRANA MASTER RADA

Datum prijave teme master rada: 12. 01. 2022.

Datum sjednice vijeća na kojoj je prihvaćena tema: 19. 07. 2022.

Komisija za ocjenu rada: Prof. dr Tatjana Novović (mentor), prof. dr Dijana Vučković (član), doc. dr Nada Šakotić (član)

Komisija za odbranu rada: : Prof. dr Tatjana Novović (mentor), prof. dr Dijana Vučković (član), doc. dr Nada Šakotić (član)

Datum odbrane:

Datum promocije:

Sadržaj

Sažetak	6
Uvod.....	8
TEORIJSKI OKVIR	9
1.1.Pojam darovitosti	10
2. Teorije darovitosti	12
2.1.Sternbergova teorija.....	12
2.2. Renzulijeva teorija	14
2.3. Gardnerova teorija	15
2.4.Termanova teorija	16
3. Modeli podsticanja darovitih učenika.....	17
3.1 Podsticanje darovitih učenika u školi	19
3.1.1.Segregacija.....	20
3.1.2.Akceleracija	22
3.1.3.Obogaćivanje kurikuluma.....	22
3.2. Podsticanje učenika u porodici	23
4. Rad sa darovitim učenicima.....	24
5. Pregled dosadašnjih istraživanja	26
METODOLOŠKI OKVIR.....	30
6. Metodologija istraživanja.....	31
6.1 Predmet istraživanja.....	31
6.2 Cilj i zadaci istraživanja.....	31
6.3 Hipoteze istraživanja.....	32
6.4 Metode, tehnike i instrumenti istraživanja	32
6.5 Uzorak istraživanja	33
6.6 Obrada podataka	33

7. Rezultati istraživanja.....	34
Zaključak.....	51
Literatura	53
Prilozi	56

Sažetak

U istraživačkom radu „Vaspitno-obrazovna podrška i podsticanje darovitih učenika u osnovnoj školi“ teorijski i istraživački fokus usmjeravamo na metode i strategije pedagoške podrške nadarenima, koji podrazumijeva primjenu vaspitno-obrazovne podrške, kao i podsticanje darovitih učenika u osnovnoj školi. U ovom radu bavićemo se istraživanjem podrške darovitim učenicima u osnovnoj školi, kao i podsticanjem darovitih učenika, od strane nastavnika. Cilj istraživanja je utvrditi na koji način se nadarenim učenicima u crnogorskim osnovnim školama obezbjeđuje podrška u domenu njihovih potreba i specifičnih potencijala. Do rezultata se došlo tehnikom anketiranja učenika i nastavnika na teritoriji opštine Berane. U istraživanju je učestvovalo 100 učenika i 50 nastavnika. Rezultati istraživanja pokazuju da se u Crnoj Gori u osnovnim školama darovitim učenicima pruža adekvatna podrška, u učenju i radu i osnaživanju njihovih talenata putem organizovanja dodatnih programa, radionica, individualizovanih aktivnosti..

Ključne riječi: podsticanje, podrška, darovitost, nastavnik, učenik, osnovna škola.

Summary

In the research work „Educational support and encouragement of gifted students in elementary school“, we present the subject of research, which includes the application of educational support, as well as the encouragement of gifted students in elementary school. In this work, we will deal with the investigation of support for gifted students in elementary school, as well as the encouragement of gifted students by teachers. As well as to what extent students believe that teachers are involved in encouraging giftedness in elementary school. The goal of research is to determine how gifted students in Montenegrin elementary schools are provided with support in the domain of their needs and specific potentials. The results were obtained by surveying students and teachers in the territory of Berane municipality.

In this research participated 100 students and 50 teachers. The results of the research show that in elementary school in Montenegro, gifted students are provided with adequate support in learning and work, and strengthening their talents through the organization of additional programs, workshops, and individualized activities.

Key words: encouragement, support, giftedness, teacher, student, elementary school.

Uvod

Rad sa darovitim učenicima predstavlja sveobuhvatan i složen proces. Darovita djeca imaju posebne vaspitno-obrazovne potrebe. Nadarena djeca zahtijevaju više znanja, zahtjevniji rad sa njima. Talentovanoj djeci je potrebno pružiti adekvatnu vaspitno-obrazovnu podršku kako bi se darovitost adekvatno iskoristila i usavršavala. Nadarenost se može podsticati od ranog uzrasta, gdje glavnu ulogu ima porodica. Porodica, uz pomoć škole može poboljšati darovitost kod djeteta na najbolji mogući način.

Ovaj rad se sastoji od teorijskog i empirijskog dijela. U teorijskom dijelu ćemo se baviti teorijskim razmatranjem pojmova i koncepata darovitosti kroz prizmu uglednih pedagoških teoretičara, nakon čega ćemo definisati modele podsticanja darovitih učenika, zatim nešto konkretnije definisati na koji način porodica i škola podstiču darovitost.

U empirijskom dijelu rada odredićemo problem i cilj istraživanja, definisati hipotezu, iznijeti podatke o načinu sprovođenja istraživanja, korištenim instrumentima, opisati način obrade podataka i analizirati ih.

TEORIJSKI OKVIR

1.1.Pojam darovitosti

Darovitost se definiše kao „prirodna sposobnost koja pojednicu omogućava trajno visoke rezultate u raznim oblastima rada. Darovitost se izražava kroz visoke intelektualne sposobnosti i izuzetno razvijene specijalne sposobnosti“(Damjanović, 2006: 52). Darovitost se može definisati kao svojstvo ličnosti, specifičan sklop karakteristika među kojima su najvažnije visoke intelektualne sposobnosti, kreativnost, povoljno mišljenje o sebi, posjedovanje izvjesnih osobina ličnosti, visoka motivisanost i posvećenost određenoj oblasti ljudske djelatnosti (Maksić, 2006).

Kroz različite definicije i tumačenje darovitosti možemo izdvojiti neke osnovne karakteristike darovite djece, kao što su: radoznalost, napredan rečnik, različita interesovanja, postizanje visokih akademskih postignuća, uče brzo i lako itd.

Bez obzira na to da li su daroviti samo neki, manjina, većina ili svi učenici, škola se smatra jednim od ključnih faktora podrške razvoja talenta, da bi darovito dijete pokazalo svoje posebne sposobnosti i razvilo svoje kapacitete potrebna mu je adekvatna, stimulativna i motivišuća okolina u kojoj će ih iskoristiti i dodatno vježbati (Maksić, 1998). Pojam darovitosti je identifikovao i isticao poznati češki pedagog i didaktičar Jan Amos Komenski, svrstavši ga u riznicu najvrijednijih ljudskih dragulja. Znatno ranije njegov stav počeo da shvataju i temeljno proučavaju istaknuti psiholozi i pedagozi, kao što su: Terman Gardner, Renzuli, George i drugi (Mijanović, 2018). Darovitost kao pojava važna je kako za darovitog pojedinca, tako i za njegovo okruženje. Od davnina datiraju mišljenje i stav da su daroviti društvena dragocjenost, smatra se da je darovitost urođena, odnosno nasledna predispozicija. U povoljnim okolnostima darovitost se mijenja, napreduje i razvija (Milanović, 2017).

Kada je riječ o broju oblasti u kojima neka osoba može biti nadarena u tom slučaju nema pravila, odnosno pravila ne postoje. Kao ni kada će nastupiti takvo ponašanje u životu pojedinca. Nadarena djeca, brže uče nove strategije rješavanja zadataka naročito na polju njihove darovitosti. Darovita djeca u odnosu na svoje vršnjake, uvelikom broju slučajeva imaju veću količinu

znanja o predmetu njihovog interesovanja, naročito u onoj oblasti u kojoj su talentovani (Maksić, 2006). Daroviti učenici svojim većim intelektualnim sposobnostima, mogu uticati na okolinu, odnosno na svoje socijalno okruženje. Potrebno im je pružiti adekvatnu podršku i podsticanje njihovih mogućnosti, kako bi došlo do napredovanja njihovih intelektualnih sposobnosti. Prva svjetska konferencija o darovitoj djeci, održana 1975. Godine u Velikoj Britaniji, pokreće sva značajna pitanja i probleme o darovitim učenicima. Počev od uspješnog pedagoškog vođenja i usaglašavanja školskih planova i programa njihovim mogućnostima. Preko obezbjeđivanja povoljnih uslova za prihvatanje darovite djece u sredini u kojoj se nalaze, do primjernijeg korištenja njihovih potencijala (Maksić i Đorđević, 2005).

Određena svojstva darovitosti djeteta manifestuju se već na ranom uzrastu. Neka od tih svojstava su: razvoj ranog govora i jezika, rano čitanje, sposobnost koncentracije, razvoj apstraktnog mišljenja, sagledavanje problema i sl. Darovito dijete je sposobno da brzo uoči suštinu procesa, da rano ispoljava sposobnosti u određenim poljima (muzici, umjetnosti, plesu..) Voli da diskutuje, da postavlja pitanja, teži za identifikacijom i razvojem ideja. Darovitost djece se razlikuje, neki su iznadprosječni u odnosu na prihvaćene norme, dok su drugi neobični i izuzetno rijetki, neki su talentovani za jednu oblast, dok neki za više oblasti (Đorđević, 2008).

Koristeći razne definicije darovitosti, možemo koristiti sinonime za darovitost kao što su: nadarenost, talenat, natprosječnost, obdarenost itd. Početkom 20-tog vijeka darovitost se poistovjećivala sa visokim koeficijentom inteligencije, što je prisutno i danas. Darovitost je paradoks koji nije nepromjenjiv i koji je prisutan uvijek. Darovitost se neće razviti u slučaju da se djetetu ne pruže valjani uslovi i podrška. Važno je biti upoznat sa osobinama darovite djece, prvo od strane roditelja, nakon toga i škole, kako darovitost ne bi ostala neotkrivena (Kasalović, 2016).

Darovitost kao kompleksan pojam, koji je kroz vrijeme različito shvatan, doveo je do mnogo raličitih shvatanja, definicija . Postavlja se pitanje da li je uzrok darovitostio sredina, intelektualna sposobnost ili nešto drugo. Samim tim je došlo do stvaranja brojnih teorija i različitih shvatanja darovitosti.

2. Teorije darovitosti

Teorije o darovitim učenicima pružaju kako istraživačima, tako i praktičarima oslonac i osnovu prilikom rada sa darovitim učenicima. Teorije obezbeđuju objašnjenje osnovnih razloga zbog kojih talentovana djeca mogu imati različite kognitivne strukture. Mogu pružiti predlog za lakšu identifikaciju darovitih, mogu objasniti različite odnose koji bi se mogli naći u osnovi prirode darovitog djeteta, kao što su: kulturni, socijalni, emotivni, fizički, perceptivni i intuitivni odnosi. Cilj teorija o darovitosti jeste sumiranje i usmjeravanje postojećeg znanja (Milanović, 2017).

Imamo više teorija o darovitosti. Različite teorije, više autora i različitih shvatanja. Maksić (1998), navodi Sternbergovu, Renzulijevu i Ganjeovu teoriju. Milanović (2017), navodi Gardnerovu teoriju, dok u radovima Dimitrijević (2006), možemo pronaći i Termanovu teoriju. U daljem radu ćemo nešto više reći o :

- Sternbergovoj teoriji
- Renzulijevoj teoriji
- Gardnerovaoj teoriji
- Termanovoj teoriji.

U nastavku ćemo detaljnije objasniti ove teorije.

2.1.Sternbergova teorija

Sternberg (1986) koristi teoriju inteligencije i identifikuje 3 aspekta; kognitivni, iskustveni i praktični. Sternberg je formulisao ova tri modela inteligencije, nužna za identifikovanje darovitih učenika. Sternbergov trijerhički model čini tri teorije: subteorija komponenti, iskustvena i kontekstualna subteorija (Milanović, 2017).

Subteorija komponenti odnosi se na mentalne procese, koji su uključeni u razmišljanje. Pretpostavlja tri vrste potrebnih za učenje i planiranje, to su: metakomponente (uključuju proces višeg reda, tj. prepoznavanje problema, rješenje i kontrola postignutog rješenja), komponente performansi i komponente potrebne za prikupljanje činjenica i sticanje znanja. Iskustvena subteorija podrazumijeva sposobnost pojedinca da se izbori sa izazovima i novinama

(Milanović, 2017). Kontekstualna subteorija podrazumijeva svakodnevnu inteligenciju, gdje je pretpostavka da se pojedinac lako prilagodi i oblikuje svoje ponašanje u skladu sa okruženjem u kojem se nalazi (Milanović, 2017).

Sternbergova i Zangolijeva tzv. pentagovalna teorija poznata je po definisanju pet kriterijuma, koje individua mora posjedovati da bi bila proglašena darovitom. To je: kriterijum izuzetnosti, rijetkosti, produktivnosti, demonstrabilnosti i vrijednosti. Ova njihova teorija preferira kognitivizam koji se manifestuje izvanrednom i nestandardizovanom inteligencijom (Mijanović, 2018).

Sternbergova teorija darovitost predstavlja kao izuzetnu i neuobičajenu inteligenciju. On smatra da darovitost ne možemo predstaviti kao jednodimenzionalno svojstvo, da darovitost nije istovjetna kod svih osoba, što nije slučaj ni sa inteligencijom. Sternberg razlikuje komponente sticanja znanja, metakomponente i djelatne komponente. Metakomponente uključuju procese višeg reda koji se upotrebljavaju kod organizovanja, praćenja i donošenja odluka u toku rada na određenom zadatku. Imamo kontekstualnu i iskustvenu podteoriju. Iskustvena podrazumijeva važnost prvobitnog iskustva sa zadacima koji se moraju riješiti (Maksić, 1998). Kontekstualna podteorija podrazumijeva, odnosno stavlja u vezu inteligenciju sa spoljnim svijetom koji je okruženje te osobe (Maksić, 1998).

2.2. Renzulijska teorija

Renzuli (1986) u svojoj teoriji darovitost predstavlja kroz darovito ponašanje. Darovito ponašanje se sastoji od ponašanja koje odražava interakciju tri grupe karakteristika, to su: natprosječne intelektualne sposobnosti, visok nivo kreativnosti i visok nivo posvećenosti zadatku. On smatra da su darovita djeca ona koja mogu da razviju ili već posjeduju ove tri karakteristike i da su spremni da to primijene u neku vrijednosnu oblast ljudskog rada (Maksić, 1998).

Renzuli u opšte sposobnosti svrstava sposobnosti obrade podataka, integrisanje iskustva, apstraktno mišljenje, prostorne odnose, verbalno i numeričko rezonovanje. Dok se specifične sposobnosti odnose na sticanje znanja vještina i sposobnosti potrebnih za obavljanje određenih djelatnosti. Imamo i kreativnost koja obuhvata neke elemente kao što su originalnost u mišljenju i konstruktivne genijalnosti. Renzuli darovite smatra proizvođačima a ne potrošačima informacija (Milanović, 2017). Renzuli smatra da se mogu razlikovati dvije vrste darovitosti. Prva vrsta darovitosti je školska darovitost (pod ovom darovitošću Renzuli podrazumijeva sposobnosti za tradicionalnu nastavu i inteligenciju). Druga vrsta darovitosti je kreativno-produktivna djelatnost. Ovu vrstu darovitosti čine tri

komponente, to su: natprosječna sposobnost, posvećenost zadatku i kreativnost (Dimitrijević, 2006).

2.3. Gardnerova teorija

Gardnerova teorija višestruke inteligencije govori o tome da ljudi ne mogu biti nadareni samo za jednu oblast već se to odnosi na posjedovanje predispozicije za više oblasti istovremeno. Po Gardnerovoj teoriji višestruke inteligencije su biološki predodređene i zajedno čine sveukupnu inteligenciju pojedinaca. Prema Gardnerovom shvatanju, svako dijete posjeduje sve vrste inteligencije, gdje nakon polaska u školu počinje da se ističe i favorizuje jednu ili više njih. Umjesto jedne opšte sposobnosti (Milanović, 2017).

Gardner je za svaku vrstu inteligencije dao neka opšta obilježja, po kojima se darovitost može identifikovati (ibid.)

- Verbalno-lingvistička inteligencija: ovu inteligenciju karakteriše pričanje, pripovijedanje, raspravljanje, čitanje naglas, slušanje sagovornika isl (ibid.)
- Logičko-matematička inteligencija: brzo i lako rješavanje matematičkih zadataka, eksperimentisanja, kritičko mišljenje (ibid.)
- Vizuelna inteligencija: crtanje, fotografisanje, ilustrovanje, bojanje, rješavanje vizuelnih zagonetki (ibid.)
- Tjelesno-kinestetička inteligencija: ručni eksperiment, ples, fizičko vaspitanje i fizičke aktivnosti (ibid.)
- Muzička inteligencija: pjevanje, kvalitetno slušanje muzike, sviranje nekog instrumenta (ibid.)
- Intrapersonalna inteligencija: kvalitetni samostalni odgovori i rješenja, lični ciljevi, samostalno učenje (ibid.)
- Interpersonalna inteligencija: grupni rad, društvene igre, grupni projekti (ibid.)

2.4.Termanova teorija

Može se reći da je Termanov profesionalni razoj obilježila darovitost. Terman je darovitost poistovjetio sa visokom inteligencijom, dok je inteligenciju izjednačavao sa postignućem na testu. Terman je propagirao ideju da je darovitost ono što mjere testovi inteligencije (odnosno visok IQ). Terman je tvrdio da je IQ jedna od najvažnijih činjenica pomoću koje možemo saznati nešto o djetetu. Terman nije pridavao veliki značaj sredinskim faktorima, kao faktoru koji može podsticati razvoj. Terman je kasnije u toku istraživanja i vremena koja su se mijenjala uvidio da se mentalni razvoj ne odvija “pod staklenim zvonom“. Već i da postoje djeca koja svoje napredovanje duguju dobrim okolnostima, odnosno sredinskom faktoru (Dimitrijević, 2006). Lewis Terman je 1921. godine na Univerzitetu u Stenfordu sproveo longitudinalno istraživanje, gdje je cilj bio odgovoriti koje su to crte ličnosti karakteristične za intelektualno superiornu djecu. U suštini Terman je između darovitosti i inteligencije stavio znak jednakosti (Mijanović, 2018).

3. Modeli podsticanja darovitih učenika

Stimulisanje darovitosti, treba biti sinhronizovano na svim poljima djetetovog razvoja. Podsticanje se može sastojati u brižljivom i sistemskom buđenju radoznalosti, kao i kritičkog mišljenja. U toku razvoja podsticanjem se dijete usmjerava prema ispoljenim ili zapaženim darovitostima i talentima. Vaspitači i nastavnici treba da budu glavni inicijatori i realizatori aktivnosti i stvaranje povoljne klime, gdje se odvija adekvatan rad, gdje djeca mogu da ispolje svoja interesovanja i talente (Maksić, 2018).

Model zasnovan na komponentama kreativnosti- model komponenti kombinuje karakteristike pojedinca i okruženja. Ovaj model je baziran na šest komponenti, gdje svaka ima svoju potkomponentu. Tri komponente su kognitivnog karaktera, to su: divergentno mišljenje; opšta znanja i osnovna mišljenja; specifične sposobnosti. Ostale komponente se odnose na crte ličnosti, to su: fokusiranost, motivacija i otvorenost. Svaka komponenta ima nezavisnu ulogu u određenoj fazi kreativnog procesa. Nijedna od ovih komponenti zasebno ne može biti dovoljna, kako ni odgovorna za stvaralački proces (Jovanović i Bajković, 2014).

Model zasnovan na fazama stvaralačkog procesa- zasnovan je na procesu kreativnosti. Ovaj model je zasnovan na mišljenju da stvaralački proces prolazi kroz sledeće faze :

- *preparacija (identifikovanje problema)
- *informacija (kontinuitet učenja)
- *inkulacija (stvaranje asocijacija)
- *iluminacija (prepoznavanje obećanog)
- *verifikacija (provjera relevantnosti i efikasnost novih konfiguracija)
- *komunikacija (dostizanje bližih ciljeva za nagradni fidbek)
- *validacija (efikasnost) (Jovanović i Bajković, 2014, Str.37.).

Model za obogaćivanje ukupnog rada u školi- ovaj model se navodi kao primjer dobre podrške za podsticanje darovitosti. Autori ovog modela su Renzuli i Reis. Ovaj model čini grupa specifičnih strategija, koje podrazumijevaju dodatno angažovanje učenika u školi, ulaganje većeg napora u učenju. Ovaj model je namijenjen svim učenicima, koji se zasniva na rezultatima velikog broja nastavnih metoda kao i kurikuluma, koji su bili primjenjivani kao specijalizovani programi, u dužem vremenskom periodu, a primjenjivali su se za učenike visokih sposobnosti (Maksić, 1998).

3.1 Podsticanje darovitih učenika u školi

Daroviti učenici su najdragocjeniji resurs s kojim raspolaže svaka društvena zajednica. Razvoj darovitih najčešće se podstiče kreiranjem novih ili didaktičkim prilagođavanjem postojećih obrazovnih kurikuluma njihovim individualnim potrebama i sposobnostima. Efikasno podsticanje razvoja darovitih učenika u školama uslovljeno je zakonodavnom, prosvjetnom i širom opštedruštvenom podrškom. Najprije, potrebno je otkriti i kompetentno identifikovati nadarenog učenika, a poslije toga bi trebalo u školi napraviti cjelovit i cjelishodan vaspitno-obrazovni program (Mijanović, 2019).

Školski pedagog može da bude značajan faktor u obezbjeđivanju efikasnog i kvalitetnog rada sa darovitom djecom. Pedagozi su kompetenti za ovu vrstu djelatnosti jer posjeduju profesionalna znanja i vještine i uključeni su u sve vrste školskih aktivnosti koje obuhvataju darovite učenike ili imaju dodirnih tačaka sa njima. Za pedagoško vođenje darovitih učenika postoje različiti organizacioni oblici rada, daroviti u redovnim školama ili u posebnim odjeljenjima redovnih škola, treba da dobiju diferencirane programe i mogućnost uključivanja u druge aktivnosti. U tom slučaju nisu važni samo sadržaji, već kako oni utiču na proces mišljenja. U vaspitno-obrazovnom radu sa darovitim učenicima bi trebalo razvijati drugarske i zajedničke odnose. Potrebno je uspostaviti adekvatno partnerstvo sa darovitom djecom u okviru jednakog tretmana za sve i obezbijediti dodatno osposobljavanje nastavnika za rad sa darovitim učenicima. Istraživači se zalažu za rano identifikovanje darovite djece. Najpouzdaniji metod identifikacije darovitih predstavlja posmatranje djece, praćenje njihovog ponašanja u aktivnostima, zatim podsticanje u različitim oblastima (Đorđević i Maksić, 2005). Škola je okruženje u kojem je identifikovanje i spoznaja odnosno otkrivanje darovite djece neprekidan proces. Dominantna je uloga osnovne škole, kao mjesto za rano otkrivanje darovitosti. Ovaj proces treba da bude prisutan i na višim nivoima, zbog mogućnosti pojava darovitosti kod nekih pojedinaca tek kasnijoj dobi. U procesu prepoznavanja pri utvrđivanju o kojoj se vrsti nadarenosti radi i kojem stepenu, najvažniju ulogu imaju psiholozi, pedagozi, sociolozi i drugi stručnjaci sa adekvatnim mjernim instrumentima. Proces prepoznavanja je timski rad u jednom dijagnostičkom postupku koji predstavlja mehanizam uspostavljanja dijagnoze, u

cilju prilagođavanja obrazovnog sistema učenicima sa većim sposobnostima (Kasalović, 2016).

Podsticanje darovite djece u školama je jedan od najznačajnijih segmenata za razvoj darovitog djeteta, za njegovo napredovanje i usavršavanje. U školi se može dosta istraživati u poljima svojih interesovanja, imati dodatne časove, takmičenja i slično. U obrazovanju darovite djece se javljaju neki oblici vaspitno-obrazovnog rada sa darovitom djecom. Darovitoj djeci je potrebno prilagoditi sadržaj koji uče, kako im se ne bi ponavljale poznate informacije, ili sadržaji koji su već učili, kako ne bi došlo do nezainteresovanosti i “dosađivanja” tokom časova.

Neki od glavnih pristupa kojima se kroz školski sistem nastoji udovoljiti potrebama darovite djece su: segregacija, akceleracija i obogaćivanje kurikuluma (Ministarstvo prosvjete, 2014).

3.1.1.Segregacija

„Segregacija ili izdvajanje, odnosno grupisanje učenika sličnih sposobnosti u posebna odjeljenja ili veće ili manje grupe. Omogućava darovitim učenicima da napreduju bržim tempom. Ovakav oblik vaspitno-obrazovnog rada ima svoje nedostatke“ (Ministarstvo prosvjete, 2014: 12) Protivnici ovog pristupa navode da djeca koja su izdvojena od darovite djece, mogu da razviju osjećaj niže vrijednosti. Takođe, navodi se da darovita djeca izdvajanjem gube kontakt sa svojim vršnjacima, iako se bogate intelektualno, oni se osiromašuju u socijalnom i emocionalnom pogledu (Ministarstvo prosvjete, 2014). Segregacija podrazumijeva prvo izdvajanje darovitih učenika, po jednom kriterijumu, to je kriterijum intelektualne sposobnosti (Barać, 2019).

Segregacija ima brojne prednosti i nedostatke, neke od prednosti su to što se mogu bolje zadovoljiti individualne karakteristike, organizuju se prema specifičnom interesovanju učenika, samim tim se zadovoljavaju njihove individualne potrebe, napreduju intelektualno u sferama svog interesovanja. Sada sve više postoje različiti oblici, škole, kampovi i slično, gdje se pomaže razvoju određenih sposobnosti, naspram svojih interesovanja. Npr, muzička škola, koja se može

pohađati uporedo sa osnovnom školom, gdje učenik koji ima talentovanost u tom polju, može napredovati i van osnovne škole.

3.1.2.Akceleracija

Akceleracija kao jedan od načina za rad sa darovitom djecom podrazumijeva mogućnost bržeg “prolaženja“ kroz školovanje. Akceleracija je podrazumijevala prebacivanje darovite djece iz jednog odjeljenja u drugo, na taj način bi se rješavalo nepotrebno ponavljanje već poznatog i savladanog gradiva za tog učenika. Darovita djeca su veoma talentovana i napredna u odnosu na svoje vršnjake, samim tim bi morali da prelaze u veće grupe, gdje njihova adaptacija bude otežana (Maksić,1998).

Djeca bi stalno mijenjala svoje okruženje što na neki način nije dobro po njih. Napreduju i usavršavaju se u intelektualnom smislu, ali njihovo socijalno okruženje se stalno mijenja, djeca napuštaju staro odjeljenje, svoje drugare i vršnjake, prelaskom u drugo odjeljenje moraju sticati i navikavati se na novo odjeljenje, nove drugare, samim tim cjelokupno novo socialno okruženje.

3.1.3.Obogaćivanje kurikuluma

Obogaćivanje kurikuluma podrazumijeva dodatno angažovanje darovitih učenika u redovnoj nastavi i van nje. Ovim modelom, darovitim učenicima, gdje su u odjeljenjima sa ostalim, pruža se mogućnost za dodatni rad, rad u sekcijama, razna takmičenja itd. Takođe se dodaje i obogaćuje postojeći sadržaj, koji se šiti i podiže na većem nivou (Maksić, 1998).

„Pri obogaćivanju programa, potrebno je voditi računa da sadržaji budu širi, da u izboru tog sadržaja učestvuju daroviti učenici, da ciljevi i sadržaji imaju visok stepen složenosti, kao i da izabrane metode budu relevantne za dati sadržaj“ (Ministarstvo prosvjete, 2014: 13).

3.2. Podsticanje učenika u porodici

Daroviti učenici mogu biti uspješni ili neuspješni, što je uslovljeno nizom faktora. Glavni faktori su porodica, škola i društvo. Porodica je ključni faktor opštem razvoju, isto tako i u napredovanju darovitog djeteta. Porodica je osnovni i najvažniji činilac u razvoju i vaspitanju ličnosti mladih. Djeca koja su od strane roditelja motivisana i koja su uključena u različite oblike učenja i različite aktivnosti u školi i van nje daju veće rezultate. Roditelji su od velikog značaja u otkivanju i prepoznavanju darovitosti, jer imaju mogućnost da posmatraju dijete u svakodnevnim situacijama (Kasalović, 2016). Roditelji su oni koji daju pravac u sticanju novih znanja djeteta, roditelji pomažu da se ta znanja slijede, oblikuju ili praktično primijene. Roditelji mogu pomoći djetetu da proširi svoja znanja, da misli kritički, da generalizuje informacije, da ideje iskazuje jasno, da planira svoje aktivnosti, da se upozna sa nekim tehnikama kao što su tehnike traženja, prikupljanja i sređivanja podataka i sl. (Đorđević, 2008).

Porodica kao sredina u kojoj se dijete nalazi od svog rođenja, može najprije prepoznati darovitost i talentovanost kod djeteta, njegove promjene, razvoj i primjenu znanja. Porodica treba na adekvatan način da podstiče dijete da unapređuje svoju darovitost, dok kasnije treba uspostaviti adekvatnu saradnju sa nastavnikom, učiteljima, pedagogom kako bi se došlo do najboljeg rješenja u radu i obrazovanju sa darovitim učenikom.

Uticaj na razvoj darovitosti imaju sledeći faktori vezani za porodicu: struktura porodičnih odnosa, odnosi u porodici, odnosno njihova stabilnost, ponašanje roditelja prema djeci, porodična klima, vaspitni stil i drugo (Barać, 2019). Mnogi istraživači saglasni su oko toga da porodica predstavlja nezamenljiv faktor podsticajne okoline za ukupan razvoj svih potencijala djeteta, a samim tim i darovitost. Porodica je prva emocionalna i sociokulturna sredina u kojoj se dijete formira. Roditelji su u situaciji da mogu pomoći i podržati razvoj sposobnosti svoje djece u najosjetljivijem razvojnom periodu, ranom djetinjstvu (Letić i Grandić, 2008).

4. Rad sa darovitim učenicima

Nastavnik koji želi da njegova nastava za darovite učenike predstavlja zadovoljstvo, ona bi trebalo da bude sazajno i organizaciono izazovna. U takvoj nastavi bi trebalo imati mjesta za inovacije i savremene pristupe. Darovitim učenicima, kako bi se pružila podrška treba omogućiti fleksibilan nastavni program, koji bi trebalo da bude sadržajno bogatiji, kao i izazovniji, da bi se daroviti podsticali na dodatne napore do sticanja kvalitetnog znanja (Joksimović, 2019).

U Crnoj Gori postoje projekti koji podržavaju rad sa darovitim odnosno talentovanim učenicima. Pored Ministarstva prosvjete, Ministarstva nauke, postoje određene nevladine organizacije, koje pružaju podršku darovitim učenicima, te organizacije su “Prona“, “Mladi pronalazači Crne Gore“ i “Mensa“. Ove organizacije im pomažu u vidu različitih programa i projekata.

“Prona“- realizuje određene projekte, kao što su : “Nauka u pokretu“, “Planeta u tvojim rukama“, “Zimska škola nauke“ i sl. Ovi istraživački projekti se realizuju na Lovćenu, za nadarene učenike iz oblasti matematike, biologije, hemije i fizike, gdje imaju brojna predavanja, vježbe, radionice, gdje se njihovo znanje znatno unapređuje uz pomoć predavača iz zemlje i inostranstva.

“Mladi pronalazači Crne Gore“- u saradnji sa Ministarstvom prosvjete i nauke realizuje projekat “Sajam mladih pronalazača Crne Gore“. Na ovom projektu učestvuju daroviti učenici, gdje nude inovativna rješenja različitih proizvoda, a pri čemu su koristili znanja iz biologije, matematike, hemije i sl. (Ministarstvo prosvjete, 2014: 25).

Rad sa darovitim učenicima reba da se odvija u nekom drugačijem smjeru, u odnosu na rad sa prosječnim učenicima u redovnim školama (Osmanović i Milanović, 2020).

Kod rada sa darovitim učenicima, učenik može sam odabrati način rješavanja zadataka u skladu sa svojim sklonostima i mogućnostima, gdje se mogu koristiti pripremljeni diferencirani zadaci (Adžić, 2011).

Kroz nastavni proces se moraju angažovati složenije sposobnosti i vještine darovitih učenika. Bitno je da daroviti učenici imaju veći broj prilika za sopstvenu akciju, gdje su oni više motivisani (Gojkov i Stojanović, 2014).

Individualizovan rad sa darovitim učenicima trebalo bi da se odvija sa nekim kontinuitetom i da se stavlja u mjesečne ili dnevne pripreme za nastavu. Za djelotvorno podsticanje darovitosti značajno je da individualizovane mjere podrške budu u redovnoj nastavi (Dimitrijević i Janevski, 2016).

Individualnim radom će se postići veća motivacija, razvija se takmičarski duh, stiče se samostalnost. Da bi se primijenio ovaj pristup, potrebno je dobro poznavanje ličnosti učenika i njegovih sposobnosti, koje su značajne za postizanje željenih vaspitno-obrazovnih ishoda. Mora se pronaći mjera između individualizacije i socijalizacije, kako se međusobno ne bi isključili, već dopunjavali. O ovom procesu učenja, daroviti učenik je i dalje dio grupe, s tim da se ciljevi i zadaci prilagođavaju i postavljaju naspram njegovih potreba i mogućnosti (Joksimović, 2019).

Podrška darovitim učenicima se može pružiti kroz dodatnu nastavu. Kroz dodatnu nastavu, nastavni sadržaj se produbljuje po širini i dubini. Teme biraju učenici, dok neke predlaže nastavnik. Kroz ovu nastavu dobija se više informacija, traži se od učenika da samostalno uče, povezuju znanja, da eksperimentišu i sl. Kako se u dodatnoj nastavi uključuje manji broj učenika, postoji više mogućnosti da se rad organizuje u paru, kao i timski i individualni rad (Joksimović, 2018).

5. Pregled dosadašnjih istraživanja

Jovanović i Mimić (2018), u radu pod nazivom „Vrsta nastavnog rada sa darovitim učenicima u redovnoj nastavi“, imali su za cilj da utvrde najčešće vrste nastavnog rada koje nastavnici koriste u radu sa nadarenim učenicima u okviru redovne nastave. Najviši nivo reprezentativnosti uzorka obezbijeđen je izborom nastavnika koji u su u svom radnom vijeku imali direktno nastavno iskustvo sa darovitim učenicima. Na osnovu istraživanja stavova nastavnika o vrstama nastavnog rada koje najčešće koriste u okviru redovne nastave, izveli su se sledeći zaključci: nastavni rad sa darovitim učenicima u okviru redovne nastave karakteriše primjena različitih vrsta nastavnog rada; najzastupljenije vrste rada sa nadarenim učenicima u redovnoj nastavi su heuristička, problemska i integralna nastava, dok se mentorska nastava ređe koristi. ; unapređivanje kvaliteta nastavnog rada sa nadarenim učenicima u okviru redovne nastave zahtijeva osnaživanje nastavnika u procesu razvoja kompetencija mentorskog vođenja darovitih.; nastavnicima je potrebna stručna pomoć i podrška u području primjene programirane nastave i razvoja kompetencija uspešnog planiranja, izrade i primjene različitih programiranih materijala itd.

Rad pod nazivom „Skala percepcije nastavnika o darovitim učenicima: istraživanje valjanosti i pouzdanosti“ autora Demirok i Ozcan (2016) donosi nam istraživanje u kome je učestvovalo 175 nasumično odabranih nastavnika u osnovnim školama. Za cilj istraživanja su imali konstruisanje skale percepcije nastavnika o darovitim učenicima. Provedena su istraživanja valjanosti i pouzdanosti. Rezultati ovog istraživanja dovode do zaključka da je valjanost i pouzdanost skale visoka. Rezultati koji su proizašli iz ovog istraživanja takođe su ukazali na pouzdanost i konzistentnu strukturu skale u cjelini i svim njenim dimenzijama.

Rad pod nazivom „Uslovljenost poznavanja kompleksnosti fenomena i potencijalnih načina identifikovanja darovitih i kreativnih učenika u školskom kontekstu“ autora Osmanović i Milanović (2020) donosi nam istraživanje o iskustvu nastavnika osnovnih škola o fenomenu darovitosti i uslovljenosti poznavanja kompleksnosti fenomena i potencijalnih načina identifikovanja darovitih i kreativnih učenika u školskom kontekstu. Ispitivani su stavovi

nastavnika o ovoj problematici u odnosu na dvije nezavisne varijable, radni staž i u odnosu na ciklus obrazovanja. Rezultati istraživanja su pokazali pozitivne refleksije o uslovljenosti poznavanja kompleksnosti fenomena i potencijalnih načina identifikovanja darovitih i kreativnih učenika u školskom kontekstu.

Krneta i Bundalo(2016), u radu pod nazivom „Percepcija sadašnjosti i vizija budućnosti darovitih učenika“ njihov rad je bio usmjeren na empirijsko istraživanje percepcije sadašnjosti i vizije budućnosti darovitih i ostalih učenika. Na uzorku od 688 darovitih i ostalih učenika, uzrasta od 14 do 18 godina. Problem istraživanja je situiran u prostoru ispitivanja ličnosti darovitih učenika, a zahvata segment emocionalno vrijednosnog okvira ličnosti. Cilj je bio ispitati percepciju sadašnjosti i viziju budućnosti darovitih učenika i ostalih, kao odrednice svijesti o sebi. Dobijeni rezultati istraživanja su ukazali da postoji statistički značajna razlika u percepciji sadašnjosti između darovitih i ostalih učenika, dok rezultati koji su dobijeni u ispitivanju vizije budućnosti između darovitih i ostalih učenika, ne pokazuje da postoji statistički značajne razlike u percepciji u budućnosti.

Krneta (2014), u radu pod nazivom „Uloga nagrade i kazne u podsticanju darovitih“ u ovom radu su analizirani rezultati istraživanja percepcije nagrada i kazni u podsticanju darovitih učenika. Istraživanje je realizovano na uzorku učenika završnih razreda osnovnih i srednjih škola koja imaju izraženu sposobnost u nekoj aktivnosti i učenika koji nemaju izražene sposobnosti. Cilj istraživanja je formulisan u smislu traženja odgovora na pitanja: a) da li je položaj darovitih u društvu i školi drugačiji od ostalih i b) da li postoje razlike u percepciji djelotvornosti dodijeljenih pohvala i nagrada i izrečenih pokuda u kazni u neposrednom vaspitno-obrazovnom radu. Rezultati su pokazali da nisu utvrđene značajne razlike u percepciji djelotvornosti nagrada i kazni na sopstvenu ličnost između darovitih i ostalih učenika. Došlo se do zaključka da se u vaspitno-obrazovnom radu mogu očekivati djelotvorniji rezultati angažovanja učenika primjenom adekvatnih nagrada nego izricanjem pokuda i kazni.

Milković, Serković i Rukavina (2016), u radu pod nazivom „Stanje, problemi i potrebe rada s darovitim učenicima u osnovnim školama u Republici Hrvatskoj“ imali su za cilj istraživanja konstruisati valjane i pouzdane mjerne instrumente o stanju i potrebama rada sa nadarenim i talentovanim učenicima, zatim da istim tim instrumentom ispituju trenutno stanje, kao i probleme i potrebe rada sa nadarenim

učenicima u osnovnim školama. Ukupan uzorak sačinjavalo je 378 učitelja razredne nastave i nastavnika predmetne nastave različitog profila iz osnovnih škola u Republici Hrvatskoj. Rezultati istraživanja pokazuju da sve kategorije učitelja/nastavnika s obzirom na godine staža, kao i s obzirom na obrazovanje za rad sa darovitim učenicima, statistički značajno najviše provode posebne programe, metode i oblike rada sa darovitim i talentovanim učenicima, potom neposredno brinu o njima, dok najmanje učestvuju u njihovoj identifikaciji.

Gajić, Lungulov i Pižurica (2008) u radu pod nazivom „Porodica kao činitelj podsticanja darovitosti i izbora zanimanja“ u ovom radu možemo vidjeti rezultate teorijsko-empirijskog istraživanja o porodici kao nezaobilaznom činiocu podsticanja darovitosti djece i izbora njihovog zanimanja. Cilj istraživanja je bio ispitati u kojoj mjeri su ispitanici sa različitim socio-demografskim karakteristikama zadovoljni svojim obrazovnim statusom, kakve su njihove profesionalne i vrijednosne orijentacije, odnosno koliko su zadovoljni životom uopšte, te da li među njima postoje značajne razlike. Rezultati istraživanja pokazali su da se porodica nalazi na vrhu vertikale vrijednosti, te da velika većina ispitanika, bez značajnih distinktivnih obilježja u pogledu socio-demografskog statusa i pola smatra izuzetno značajnom podršku porodice u svom individualnom razvoju, podsticanjem darovitosti, profesionalnoj orijentaciji i prepoznavanju emotivnih potreba djece.

Rad pod nazivom „Stavovi učitelja primarnog obrazovanja prema darovitim učenicima“ autora Krljan, Jurčev i Borić (2015) donosi nam istraživanje, gdje je cilj ispitati stavove učitelja primarnog obrazovanja prema darovitim učenicima i nekim pristupima njihovog obrazovanja, njihov odnos sa iskazanim interesom i informiranosti o određenim temama iz područja darovitosti tokom studija, stručnih skupova i individualnog usavršavanja i neka sociodemografska obilježja učitelja. U istraživanju je učestvovalo 209 učitelja razredne nastave. Ovo istraživanje je pokazalo da ispitani učitelji prepoznaju potrebe darovitih učenika, da su svjesni potrebne podrške i društvene vrijednosti darovitih, ali da nemaju jasno izražene stavove prema akceleraciji i grupisanju prema sposobnostima.

Jeremić, Milenković (2017), u radu pod nazivom „Uloga vaspitača i učitelja u prepoznavanju i pedagoškoj podršci darovitoj djeci“ njihov cilj ovog istraživanja je bio da se utvrdi da li vaspitači i učitelji smatraju sebe kompetentnima da procijene

nadarenost u jednoj ili više oblasti kod djece predškolskog uzrasta i učenika mlađeg školskog uzrasta. Takođe, da se utvrdi da li su vaspitači upoznati sa teorijom višestrukih inteligencija i podrškom koja se pruža darovitoj djeci u vaspitno obrazovnom radu. Uzorkom je obuhvaćeno 90 ispitanika, od čega je 50 učitelja i 40 vaspitača. Utvrđeno je da nema statistički značajne razlike u odgovorima vaspitača i učitelja na tvrdnje. Rezultati istraživanja ukazuju da postoji potreba da vaspitači i učitelji budu upoznati sa Teorijom višestrukih inteligencija i da je treba izučavati kroz pedagoško-psihološku grupu predmeta na visokim školama i fakultetima koji obrazuju prosvetni kadar.

METODOLOŠKI OKVIR

6. Metodologija istraživanja

Empirijski dio našeg rada obuhvata istraživanje koje je sprovedeno u toku školske 2022/2023.godine u osnovnim školama na teritoriji opštine Berane. U sljedećim odjeljcima će biti objašnjeni predmet, cilj, zadaci istraživanja, istraživačke hipoteze kao i ostali elementi koji sadrže metodeološki okvir istraživačkog rada.

6.1 Predmet istraživanja

Predmet istraživanja ovog rada je primjena vaspitno obrazovne podrške, kao i podsticanje darovitih učenika u osnovnoj školi, kao i cjelokupan rad sa darovitim učenicima u osnovnoj školi. Bavićemo se istraživanjem podrške darovitim učenicima u osnovnoj školi, kao i podsticanjem darovitih učenika, od strane nastavnika. Kao i u kojoj mjeri učenici smatraju da se nastavnici bave podsticanjem darovitosti u osnovnoj školi.

6.2 Cilj i zadaci istraživanja

Motiv istraživanja je sagledati na koji način se u Crnoj Gori u obrazovnom sistemu tretira problematika darovitosti, kako se prepoznaju, prate i stimulišu nadarena djeca u školskom ambijentu. Obuhvatnijim sagledavanjem ove problematike, utvrdićemo na koji način se individualizuje vaspitno-obrazovni proces u školi, kako se planira rad sa darovitom djecom, koliko su nastavnici spremni da im pruže odgovarajuću podršku. Podršku darovitim učenicima mogu pružiti roditelji, oni već u ranom periodu mogu otkriti darovitost kod djeteta, samim tim obezbijediti djetetu potrebne uslove i uticati na razvoj njegovog potencijala. Na osnovu prikupljenih podataka, moguće je dati odgovarajuće preporuke za obrazovanje darovitih učenika, kao i adekvatnu podršku darovitim učenicima.

Cilj istraživanja je utvrditi na koji način se nadarenim učenicima u crnogorskim osnovnim školama obezbjeđuje podrška u domenu njihovih potreba i specifičnih potencijala. U okviru datog cilja želimo ispitati da li su nastavnici u osnovnim školama upoznati sa modelima podsticanja darovitih učenika. Takođe, zanima nas koje modele podrške primjenjuju, koliko su efikasni i šta na osnovu toga predlažu za poboljšanje rada sa darovitom djecom?

6.3 Hipoteze istraživanja

Na osnovu definisanog predmeta istraživanja i cilja, dolazimo do sledeće hipoteze:

Glavna hipoteza: Pretpostavlja se da se u Crnoj Gori u osnovnim školama darovitim učenicima obezbjeđuje adekvatna podrška, u učenju i radu i osnaživanju njihovih talenata putem organizovanja dodatnih programa, radionica, individualizovanih aktivnosti.

Sporedne hipoteze: Pretpostavlja se da su nastavnici u osnovnim školama upoznati sa modelima podsticanja darovitih učenika.

Pretpostavlja se da se u školama organizuju različiti programi za podršku darovitim učenicima (akceleracija i obogaćivanje programa)

Pretpostavlja se da su nastavnici obučeni za primjenu različitih modela za podršku darovitim učenicima (model zasnovan na komponentama kreativnosti; model zasnovan na fazama stvaralačkog procesa)

Pretpostavlja se da roditelji pružaju adekvatnu podršku učenicima, koji imaju različite talente.

6.4 Metode, tehnike i instrumenti istraživanja

Metoda koja će se koristiti u radu jeste metoda teorijske analize, pomoću koje će se istražiti dostupna literatura. Takođe će se koristiti deskriptivna metoda istraživanje,

odnosno prikupljanje podataka o datoj temi pomoću tehnike anketiranja, u kojoj se nalaze anketni upitnici za nastavnike i učenike.

Pomoću anketiranja nastavnika u osnovnim školama, želimo doći do saznanja o modelima podsticanja i radu sa darovitim učenicima. Pomoću anketiranja učenika u osnovnim školama, želimo doći do saznanja koliko su nastavnici posvećeni i na koji način organizuju nastavu sa darovitim učenicima.

6.5 Uzorak istraživanja

Za uzorak istraživanja odabiraće se ispitanici iz populacije učenika i nastavnika osnovnih škola na teritoriji opštine Berane. Uzorkom je obuhvaćeno 100 učenika iz osnovnih škola u Beranama, od šestog do osmog razreda i 50 nastavnika predmetne nastave. Uzorak sadrži elemente namjernog i prigodnog uzorka. Od ukupno 100 ispitanika, odnosno učenika, bilo je 62% muškog pola, dok je 38% bilo ženskog pola.

6.6 Obrada podataka

Podatke smo statistički obradili pomoću SPSS 16.0.paketa (Statistic Packet for Social Science version 16.0)

7. Rezultati istraživanja

U ovom poglavlju biće prikazani rezultati do kojih se došlo ovim istraživanjem. Rezultati istraživanja će biti analizirani u odnosu na osnovne hipoteze istraživanja.

Prikaz rezultata istraživanja, upitnik za učenike

Distribucije ispitanika po polu pokazuju da je od ukupno 100 učenika, (62,0%) bilo muškog, dok je (38,0%) bilo ženskog pola (tabela br. 1). Što se može vidjeti u tabeli broj 1.

Tabela broj 1

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Da	33	33,0	33,0	33,0
	Ne	67	67,0	67,0	100,0
	Ukupno	100	100,0	100,0	

Tabela broj 2

P2.Da li nastavnici sa Vama održavaju dodatnu nastavu?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Da	73	73,0	73,0	73,0
	Ne	27	27,0	27,0	100,0
	Ukupno	100	100,0	100,0	

Na osnovu prikupljenih i obrađenih podataka u tabeli broj 2 uočavamo da je 73% od 100% anketiranih učenika, dalo pozitivan odgovor o održavanju dodatne nastave od strane nastavnika sa nadarenim učenicima, dok je njih 27% dalo negativan odgovor.

Tabela broj 3

P3. Da li se na nekim časovima u vašem odjeljenju učenici izdvajaju u grupe po tri četiri ili više učenika od strane nastavnika, kako bi se dodatno razradile neke teme i sadržaji?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Da	78	78,0	78,0	78,0
	Ne	22	22,0	22,0	100,0
	Ukupno	100	100,0	100,0	

Iz prikazanih rezultata u tabeli broj 3, može se vidjeti da 78% učenika od ukupnog broja anketiranih učenika, daje pozitivan odgovor da se u njihovim odjeljenjima organizuje grupni rad, kako bi dodatno razrađivali neke teme i sadržaje. Dok je njih 22% dalo negativan odgovor i izrazilo se da se u njihovim odjeljenjima ne organizuje grupni rad.

Tabela broj 4

P4. Da li ti nastavnik daje dodatnu podršku prilikom rada na nekim školskim zadacima?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Da	84	84,0	84,0	84,0
	Ne	16	16,0	16,0	100,0
	Ukupno	100	100,0	100,0	

Posmatrajući dobijene rezultate u tabeli broj 4, vidimo da 84% učenika potvrđuje i daje pozitivan odgovor kada je riječ o dodatnoj podršci nastavnika prilikom rada na nekim školskim zadacima. Dok njih 16% ne dobija dodatnu podršku. Možemo primjetiti da nastavnici daju veliku podršku učenicima u njihovom radu tokom časa.

Tabela broj 5

P5. Da li nekada sami predlažete u toku časa šta da se uči?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Da	76	76,0	76,0	76,0
	Ne	24	24,0	24,0	100,0
	Ukupno	100	100,0	100,0	

Posmatrajući tabelu broj 5, uočavamo da 76% učenika daje pozitivan odgovor kada je u pitanju samostalno predlaganje sadržaja koji će se u toku časa učiti, dok je 24% izjavilo da ne predlaže sadržaje koje će da uče.

Tabela broj 6

P6. Da li u toku časa imate priliku da pitate, izrazite sopstveno mišljenje ili kritički stav?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Da	74	74,0	74,0	74,0
	Ne	26	26,0	26,0	100,0
	Ukupno	100	100,0	100,0	

Posmatrajući prikazane rezultate u tabeli broj 6, možemo uočiti da 74%učenika od ukupnog broja anketiranih učenika daje potvrđan odgovor i samim tim potvrđuju

da u toku časova imaju priliku da izraze sopstveno mišljenje ili kritički stav, dok 26% nije bilo u prilici da izrazi svoje mišljenje. Po ovim podacima, uočavamo da nastavnici pružaju učenicima slobodu i priliku za izražavanje svog mišljenja i kritičkog stava u toku časova.

Tabela broj 7

P7. Da li si posebno talentovan/a za neku oblast?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Da	75	75,0	75,0	75,0
	Ne	25	25,0	25,0	100
	Ukupno	100	100,0	100,0	

Iz priloženih rezultat u tabeli broj 7, možemo uočiti da 75% učenika smatra da je posebno talentovano za neku određenu oblast, dok 25% je odgovorilo da ne smatra da je posebno talentovano za neku oblast.

Tabela broj 8

P8. Da li imaš prilike u školi da svoj talenat razvijaš dodatno?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Da	75	75,0	75,0	75,0
	Ne	25	25,0	25,0	100,0
	Ukupno	100	100,0	100,0	

Posmatrajući tabelu broj 8, od ukupnog broja anketiranih učenika, uočavamo da je 75% potvrdilo da u školi ima priliku da svoj talenat razvija dodatno, dok se 25% učenika izjasnilo da nema priliku da svoj talenat razvija dodatno.

Tabela broj 9

P9. Da li vam roditelji pomažu da svoje talente razvijate na odgovarajući način?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Da	76	76,0	76,0	76,0
	Ne	24	24,0	24,0	100,0
	Ukupno	100	100,0	100,0	

Na osnovu prikazanih rezultata u tabeli broj 9, možemo uočiti da 76% učenika, od ukupnog broja anketiranih, potvrđuje da u razvijanju svojih talenata na odgovarajući način imaju podršku od svojih roditelja. Dok 24% daje negativan odgovor i smatra da nema podršku roditelja u razvijanju svojih talenata.

Tabela broj 10

P10. Da li tvoja porodica sarađuje sa tvojim nastavnikom kako bi napredovala/o u određenim nastavnim predmetima?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Da	72	72,0	72,0	72,0
	Ne	28	28,0	28,0	100,0
	Ukupno	100	100,0	100,0	

Posmatrajući tabelu broj 10, uočavamo da 72% učenika smatra da njihove porodice sarađuju sa nastavnicima kako bi oni napredovali u određenim nastavnim predmetima, dok 28% učenika smatra da nema saradnje između njihove porodice i škole.

Tabela broj 11

P11. Da li u toku nastave imate organizovan timski rad?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Da	73	73,0	73,0	73,0
	Ne	27	27,0	27,0	100,0
	Ukupno	100	100,0	100,0	

Sagledavanjem prikazanih rezultata u tabeli broj 11, možemo uočiti da od ukupnog broja anketiranih, 73% učenika daje potvrđan odgovor da se u toku nastave organizuje timski rad, dok je 27% odgovorilo da se u toku nastave ne organizuje timski rad.

Tabela broj 12

P12. Da li u školi organizujete neke male projekte i timski osmišljavate neke zanimljive predloge?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Da	73	73,0	73,0	73,0
	Ne	27	27,0	27,0	100,0
	Ukupno	100	100,0	100,0	

Iz prikazanih rezultata u tabeli broj 12, uočavamo da 73% učenika potvrđuje da u školi organizuju neke male projekte i da timski osmišljavaju neke zanimljive predloge, dok je 27% odgovorilo da ne organizuju ovako nešto u školama.

Tabela broj 13

P13. Kratko opišite šta očekujete i predlažete nastavnicima u radu sa Vama.
• Da bude više kreativnosti i učenja kroz zanimljive igre i radionice   • Da malo više podržavaju učenike u njihovom radu.   • Pomoć u nekim nejasnim situacijama   • Objektivnost u ocjenjivanju   • Veća podrška od profesora   • Dopunsku i dodatnu nastavu   • Svakom djetetu bi trebala da bude posvećena posebna pažnja.

U tabeli broj 13 možemo uočiti koji su to najčešći odgovori kada su u pitanju predlozi učenika na koji način nastavnici da rade sa njima

Da bismo ispitali povezanost između talenta učenika za neku oblast i organizovanja projekata primijenili smo Pirsonovu pravolinijsku korelaciju. Dobijeni rezultati pokazali su da postoji umjerena statistički značajna pozitivna povezanost između navedenih varijabli. Iz rezultata se primjećuje da što je učenik talentovaniji za neku oblast, to je učestalije učešće u projektima. Pirsonov koeficijent proste pravolinijske korelacije iznosi $r = 0,421$.

TALENAT * PROJEKTI Crosstabulation

Count

		PROJEKTI		Total
		1,00	2,00	
TALENAT	1,00	60	15	75
	2,00	13	12	25
Total		73	27	100

Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Pearson Correlation	,273			,006
	Cramer's V	,273			,006
	Contingency Coefficient	,263			,006
Ordinal by Ordinal	Kendall's tau-b	,273	,106	2,441	,015
	Gamma	,574	,166	2,441	,015
N of Valid Cases		100			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

Hi -kvadrat = 6,328

df = 12   p = 0,899

C = 0,178   r = 0,421

V = 0,24

Prikaz rezultata istraživanja upitnika za nastavnike

Distribucije ispitanika po polu pokazuju da je od ukupno 50 ispitanika, 62,0% bilo muškog, dok je 38,0% bilo ženskog pola (tabela br. 1)

Tabela broj 1

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Da	31	62,0	62,0	62,0
	Ne	19	38,0	38,0	100,0
	Ukupno	50	100,0	100,0	

Tabela broj 2

P2. Da li ste po vašoj procjeni dovoljno upućeni u način i modalitet rada sa darovitim učenicima?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Da	27	54,0	54,0	54,0
	Ne	23	46,0	46,0	100,0
	Ukupno	50	100,0	100,0	

Iz rezultata prikazanih u tabeli broj 2, možemo uočiti da od ukupnog broja anketiranih nastavnika, njih 27 odnosno 54% smatra da je dovoljno upućeno u način i modalitet rada sa darovitim učenicima, dok 23 nastavnika, odnosno 46% smatra da nije upućeno u način i modalitet rada sa nadarenim učenicima.

Tabela broj 3

P3. Da li u odjeljenjima u kojima predajete ima darovite djece po Vašoj procjeni?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Da	23	46,0	46,0	46,0
	Da donekle	25	50,0	50,0	96,0
	Ne mogu da procijenim	2	4,0	4,0	100,0
	Ukupno	50	100,0	100,0	

Iz prikazanih rezultata uočavamo da 23 nastavnika, odnosno 46% od ukupno 50 anketiranih nastavnika, smatra da ima darovite djece u odjeljenima u kojima predaju, dok njih 25, odnosno 50% je odgovorilo da donekle, dok dva nastavnika, odnosno 4% ne može da procijeni da li ima darovite djece.

Tabela broj 4

P4. Da li je od značaja za usavršavanje dječijih talenata u školi realizovati dodatnu nastavu?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Da	40	80,0	80,0	80,0
	Ne	10	20,0	20,0	100,0
	Ukupno	50	100,0	100,0	

Rezultati u tabeli broj 4, ukazuju da od ukupnog uzorka ispitanika, njih 40 odnosno 80% nastavnika je dalo odgovor da je značajno u školi realizovati dodatnu nastavu, da bi se usavršavali dječiji talenti. Dok je 10 nastavnika, odnosno 20% odgovorilo da to nije od značaja.

Tabela broj 5

P5. Da li u pružanju podrške darovitim učenicima imate pomoć od pedagoško-psihološke službe?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Da	23	46,0	46,0	46,0
	Ne	27	54,0	54,0	100,0
	Ukupno	50	100,0	100,0	

Posmatrajući rezultate u tabeli broj 5, od ukupnog broja anketiranih nastavnika, možemo vidjeti da veći dio odnosno 54% nastavnika je odgovorilo da ne dobija pomoć od pedagoško-psihološke službe u podršci darovitim učenicima, dok 46% ima tu vrstu podrške od pedagoško-psihološke službe.

Tabela broj 6

P6. Da li usmjeravate učenike na dodatno učenje na osnovu pokazanih interesovanja za određeni nastavni predmet?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Da	41	82,0	82,0	82,0
	Ne	9	18,0	18,0	100,0
	Ukupno	50	100,0	100,0	

Rezultati prikazani u tabeli broj 6, ukazuju da 82% nastavnika usmjerava učenike na dodatno učenje ukoliko pokaže interesovanje za određeni nastavni predmet, dok je 18% odgovorilo da ne usmjerava učenike na dodatno učenje.

Tabela broj 7

P7. Navedite neke od aktivnosti namijenjenim darovitim učenicima
• Uključivanje u različite vannastavne aktivnosti kako bi učenik primijenio svoje znanje   • Uključivanje darovitih učenika u programe vršnjačke edukacije   • Uključivanje u naučno-empirijska istraživanja, upućivanje na posebnu literaturu   • Matematičke slagalice   • Učešće na takmičenjima, konkursima i izložbama, kvizovima gdje će rad djece biti dodatno vrednovan   • Sajmovi   • Uvođenje tema koje nisu zastupljene u programu, kompleksni problemski zadaci

Posmatrajući tabelu broj 7 možemo uočiti najčešće odgovore, odnosno aktivnosti namijenjene darovitim učenicima, koje su nastavnici izdvojili.

Tabela broj 8

P8. Na koji način dajete podršku i podsticaj darovitim učenicima?
• Proširivanje, unapređivanje vannastavnih aktivnosti   • Pomoć u rješavanju komplikovanih zadataka i podsticaj da se uključe u republička i školska takmičenja   • Logistička podrška   • Pružanje dovoljno znanja   • Organizovanje sekcija i slobodnih aktivnosti učenicima   • Usklađivanje materijala prema njihovim potrebama   • Nalaženje posebnih materijala za učenje, kao i izrada posebnih planova rada   • Motivacija za dalji rad, pohvale, podsticaj, slobodna izlaganja

U tabeli broj 8 možemo vidjeti koji su to najčešći odgovori anketiranih nastavnika, odnosno na koji način oni pružaju podršku i podsticaj darovitim učenicima.

Tabela broj 9

P9. Da li ste obučeni za primjenu modela rada sa nadarenim učenicima? (model zasnovan na komponentama kreativnosti, model zasnovan na fazama stvaralačkog procesa, model za obogaćivanje ukupnog rada u školi)					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Da	42	84,0	84,0	84,0
	Ne	8	16,0	16,0	100,0
	Ukupno	50	100,0	100,0	

Posmatrajući rezultate u tabeli broj 9, uočavamo da je većina nastavnika odnosno 84% njih je obučeno za primjenu modela rada sa nadarenim učenicima, dok je 16% odgovorilo da nije obučeno za primjenu modela rada sa nadarenim učenicima.

Tabela broj 10

P10. Na koji način bi Vi poboljšali rad sa darovitom djecom?
• Istraživački zadaci, prezentacije   • Upotreba inovativnih metoda, dodatna nastava   • Povećanje broja dodatnih časova   • Organizovanje više vannastavnih aktivnosti   • Usmjervanje učenika na treninge   • Korisćenje dobrih primjera iz prakse   • Zahtijevati od Ministarstva prosvjete da obezbijedi moderna metodička sredstva i kadrove koji bi mogli pružiti stručnu pomoć učenicima   • Formirati odjeljenja u kojima su isključivo nadarena djeca

- Zadaci za malo napredniju djecu
- Priznavanje individualnih razlika, smišljanje posebnih aktivnosti i nalaženje posebnih materijala za učenje.

Posmatrajući tabelu broj 10, možemo vidjeti koji su to načini pomoću kojih bi anketirani nastavnici poboljšali rad sa darovitom djecom.

Tabela broj 11

P11. Da li se u Vašoj školi primjenjuje brže prolaženje kroz školovanje kao oblik akceleracije za darovite učenike? (to podrazumijeva prebacivanje djece iz jednog odjeljenja u drugo kako ne bi ponavljali savladano gradivo)					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Comulative Percent
Valid	Da	16	32,0	32,0	32,0
	Ne	34	68,0	68,0	100,0
	Ukupno	50	100,0	100,0	

Posmatrajući rezultate prikazane u tabeli broj 11, uočavamo da čak 68% ispitanih nastavnika ne primjenjuje brže prolaženje kroz školovanje kao oblik akceleracije za darovite učenike, dok 32% nastavnika je odgovorilo da primjenjuje.

Tabela broj 12

P12. Postoje li u Vašoj školi neki posebni programi rada sa darovitom djecom?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Da	34	68,0	68,0	68,0
	Ne	16	32,0	32,0	100,0
	Ukupno	50	100,0	100,0	

Posmatrajući tabelu broj 12, možemo vidjeti da 34 nastavnika, odnosno 68% navodi da u njihovoj školi postoje posebni programi rada sa darovitom djecom, dok 32% odnosno, 16 nastavnika je dalo odgovor da ne postoje posebni programi rada sa nadarenom djecom.

Zaključak

Vaspitno-obrazovna podrška i podsticanje darovitih učenika je posebno značajno kako bi se došlo do što boljih znanja i rezultata u radu, kako djece tako i nastavnika. Ova tema, koja je uvijek značajna aktuelna, s obzirom da imamo darovitu djecu u svom okruženju, zahtijeva odgovorno postupanje od strane nastavnika kako bi se omogućila odgovorna podrška, kao i podsticanje učenika. Ovo istraživanje je realizovano na teritoriji opštine Berane, u više osnovnih škola. Ukupan uzorak je 150 ispitanika. U istraživanju je učestvovalo 100 učenika i 50 nastavnika. Primijenjena je tehnika anketiranja, a kao instrument dva anketna upitnika, od kojih jedan za nastavnike a drugi za učenike. Anketnim upitnicima prikupljeni su podaci koji su obrađeni u SPSS programu. Dobijeni podaci omogućili su odgovore na postavljene hipoteze.

U istraživačkom dijelu rada postavljena je jedna glavna i druge sporedne hipoteze.

Prva sporedna hipoteza *Pretpostavlja se da su nastavnici u osnovnim školama upoznati sa modelima podsticanja darovitih učenika*, odgovori nastavnika ukazuju na opravdanost ove sporedne hipoteza. Od 100% ispitanih nastavnika, 84% je odgovorilo da je upoznato i obučeno za primjenu modela rada sa darovitim učenicima. Rezultati istraživanja pokazuju da je najveći broj nastavnika upoznat sa modelima podsticanja darovitih učenika, što je veoma bitno kada je u pitanju podrška darovitim učenicima.

Analizom odgovora dobijenih istraživanjem hipoteza *Pretpostavlja se da se u školama organizuju različiti programi za podršku darovitim učenicima (akceleracija, obogaćivanje programa) se ne potvrđuje*. Prilikom istraživanja, došli smo do zaključka da veći dio nastavnika ne primjenjuje ovakve programe, za akceleraciju 68% ispitanih nastavnika se izjasnilo da ne primjenjuju ovaj program u svojim školama.

Na osnovu dobijenih rezultata hipoteza *Pretpostavlja se da roditelji pružaju adekvatnu podršku učenicima koji imaju različite talente* se potvrđuje. Prilikom istraživanja najveći broj ispitanika je potvrdilo da sa porodicom usavršava svoje znanje, samim tim im se pruža podrška. Takođe, došli smo do zaključka da porodica i škola imaju dobru saradnju, kako bi učenici napredovali u određenim nastavnim predmetima. Veoma je važno da porodica i škola imaju dobru saradnju, kako bi učenici adekvatno razvijali svoje talente, kako u školi, tako i u učenju kod kuće. Da se njihov talenat razvija i dodatno unapređuje.

Glavna hipoteza *Pretpostavlja se da se u Crnoj Gori u osnovnim školama darovitim učenicima obezbjeđuje adekvatna podrška, u učenju i radu i osnaživanju njihovih talenata putem organizovanja dodatnih programa, radionica, individualizovanih aktivnosti*, se potvrđuje.

Podaci do kojih smo došli pokazuju nam da učenici potvrđuju da im se pruža odgovarajuća podrška, da im se organizuju dodatni programi i sl. Dok odgovori nastavnika, dovode do zaključka da su nastavnici posvećeni i da obezbjeđuju adekvatnu podršku darovitim učenicima. Nastavnici za poboljšanje rada sa darovitim učenicima predlažu veći broj istraživačkih zadataka, prezentacije, da se upotrebljavaju inovativne metode, povećanje broja dodatnih časova, kao i obezbjeđivanje stručnog kadra koji bi pružali stručnu pomoć učenicima. Kao savjet i preporuku za dalji rad i obezbjeđivanje adekvatne podrške darovitim učenicima, važno je da se nastavnicfi, kao i porodica adekvatno obuče za prepoznavanje, pa onda osavršavanje darovitosti. Nastavnicima bi trebalo organizovati veći broj seminara, kako bi se adekvatno informisali o darovitosti i njegovom značaju. Od djece treba očekivati i usmjeravati ih na što veće angažovanje, djeca bi trebalo da zahtijevaju i traže dodatne časove, da sama više istražuju i usvajaju potrebna znanja.

Literatura

1. Adžić, D. (2011): *Darovitost i rad s darovitim učenicima, kako teoriju prenijeti u praksu*, Život i škola, br.25, str.171-184.
2. Barać, Đ. (2019): *Uloga porodice i škole u podsticanju darovitosti*, Filozofski fakultet, Novi Sad, 51-62.
3. Damjanović, R. (2006): *Leksikon pedagoško-psiholoških pojmova i izraza*, Podgorica, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 52.
4. Demirok, M., Ozcan, D. (2016): *Skala percepcije nastavnika o darovitim učenicima: istraživanje valjanosti i pouzdanosti*, Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje 3, 817-836.
5. Dimitrijević, A. (2006): *Darovitost i podbacivanje*, Centar za primijenjenu psihologiju, Pančevo.
6. Dimitrijević, A. i Janevski, A. (2016): *Obrazovanje učenika izuzetnih sposobnosti: naučne osnove i smjernice za školsku praksu*, Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja, Beograd.
7. Đorđević, B. i Maksić, S. (2005): *Podsticanje talenta i kreativnosti mladih-izazov savremenom svijetu*, Institut za pedagoška istraživanja, Beograd.
8. Đorđević, J. (2008): *Porodica kao faktor podsticanja darovitosti*, Beograd, 25-35.
9. Gajić, O., Lungulov, B. i Pižurica, Lj. (2008): *Porodica kao činioc podsticanja darovitosti i izbora zanimanja*, 119-137.
<file:///C:/Users/user/Downloads/GajicLungPiz-11.pdf> Preuzeto: 01.06.2022.
10. Gojkov, G. i Stojanović, A. (2014): *Kompetencija učitelja za identifikaciju i rad sa darovitim učenicima*, Vršac.
11. Grandić, R. i Letić, M. (2018): *Porodica kao faktor podsticanja darovitosti*, Filozofski fakultet, Novi Sad, 184-197.
12. Jeremić, B., Milenović, Ž. (2017): *Uloga vaspitača i učitelja u prepoznavanju i pedagoškoj podršci darovitoj djeci*.

[file:///C:/Users/user/Downloads/The role of preschool and school teachers in recognizing and giving the pedagogical support to the gifted children.pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/The%20role%20of%20preschool%20and%20school%20teachers%20in%20recognizing%20and%20giving%20the%20pedagogical%20support%20to%20the%20gifted%20children.pdf)

Preuzeto: 01.06.2022.

13. Jovanović, M., Mimić, V. (2018): *Vrste nastavnog rada sa darovitim učenicima u redovnoj nastavi*, Baština, Priština-Leposavić, 125-140.
14. Jovanović, N. i Bajković, R. (2014): *Podrška darovitim i talentovanim učenicima-priručnik za nastavnike*, Podgorica: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
15. Joksimović, B. (2019): *Nastavne aktivnosti kao podrška darovitim učenicima*, Berane, 140-152.
16. Joksimović, B. (2018): *Organizacija dodatne nastave-Podrška razvoju darovitih učenika*, Berane, 141-156.
17. Kasalović, M. (2016): *Opšte karakteristike darovitih učenika u obrazovnom procesu*, 130-135.
18. Krneta, Lj., Bundalo, G. (2016): *Percepcija sadašnjosti i vizija budućnosti darovitih učenika*, 219-225.
<http://www.uskolavrsac.edu.rs/Novi%20sajt%202010/Dokumenta/Izdanja/19%20Okrugli%20sto/36%20KrnetaD.pdf> Preuzeto: 01.06.2022.
19. Krljan, I., Jurčec, L. i Borić, E. (2015): *Stavovi učitelja primarnog obrazovanja prema darovitim učenicima*, Croatian Journal of Education 3, 681-724.
20. Krneta, D. (2014) : *Uloga nagrade i kazne u podsticanju daroviti* ,Pale: Filozofski fakultet.
21. Maksić, S. (2006) : *Podsticanje kreativnosti u školi*, Institut za pedagoška istraživanja, Beograd.
22. Maksić, S. (1998): *Darovito dete u školi*, Institut za pedagoška istraživanja, Beograd.
23. Maksić, S. (2018): *Darovitost i talenti: otkrivanje, razvoj i podsticanje*, Zbornik instituta za pedagoška istraživanja, Decembar 2018, 193-232.
24. Mijanović, N. (2018): *Teorijsko određenje, otkrivanje i identifikovanje*

- darovitih učenika*, Filozofski fakultet, Nikšić, 23, 264-276.
25. Mijanović, N. (2019): *Škola u funkciji podsticanja razvoja darovitih učenika*, Filozofski fakultet, Nikšić, 249-265.
26. Milanović, A. (2017): *Teorije o darovitima*. Pedagoški fakultet u Vranju, Univerzitet u Nišu.
27. Milković, A., Jerković, A. i Rukavina, M. (2016): *Stanje, problemi i potrebe rada s darovitim učenicima u osnovnim školama u Republici Hrvatskoj*, Magistra Iadertina, Vol. 11. No. 1., 2016.
28. Ministarstvo prosvjete: *Strategija za razvoj i podršku darovitim učenicima(2015-2019)*, Podgorica, decembar 2014.godine, 12-25.
29. Osmanović, J. Milanović, A. (2020): *Uslovljenost poznavanja kompleksnosti fenomena i potencijalnih načina identifikovanja darovitih i kreativnih učenika u školskom kontekstu*, 319-328.
- http://www.uskolavrsac.edu.rs/Novi%20sajt%202010/Dokumenta/Izdanja/25%20Okrugli%20sto/35%20-%20Osmanovic_Milanovic.pdf,
preuzeto 01.06.2022.

Prilozi

Anketni upitnik za učenike

Poštovani,

Ovaj upitnik je napravljen sa ciljem prikupljanja podataka koji će biti korišćeni za izradu master rada iz oblasti pedagogije. Upitnik je anoniman, podaci koji budu dobijeni koristiće se isključivo u naučne svrhe.

Molimo Vas da izdvojite malo vremena i iskreno odgovorite na sledeća pitanja.

Hvala!

- Pol?
  - a) Muško
  - b) Žensko

- Koji si razred? _____

1. Da li nastavnici sa vama održavaju dodatnu nastavu?

- a) Da
- b) Ne

2. Da li se na nekim časovima u vašem odjeljenju učenici izdvajaju u grupe(po tri četiri ili više učenika) od strane nastavnika, kako bi se dodatno razradile neke teme i sadržaji?

- a) Da
- b) Ne

3. Da li ti nastavnik/ca daje dodatnu podršku prilikom rada na nekim školskim zadacima?

- a) Da   b) Ne

4. Da li nekada sami predlažete u toku časa šta da se uči?

a) Da

b) Ne

5. Da li u toku časa imate priliku da pitate, izrazite sopstveno mišljenje ili kritički stav?

a) Da

b) Ne

6. Da li si posebno talentovan/a za neku oblast?

a) Da

b) Ne

7. Da li imaš prilike u školi da svoj talenat razviješ dodatno?

a) Da

b) Ne

8. Da li vam roditelji pomažu da svoje talente razvijate na odgovarajući način?

a) Da

b) Ne

9. Da li tvoja porodica sarađuje sa tvojim nastavnikom kako bi napredovala/o u određenim nastavnim predmetima?

a) Da

b) Ne

10. Da li u toku nastave imate organizovan timski rad?

a) Da

b) Ne

11. Da li u školi organizujete neke male projekte i timski osmišljavate neke zanimljive predloge?

a) Da

b) Ne

*Ukoliko je Vaš odgovor Da, navedite primjere koji su to projekti i timski predlozi

---

---

12. Kratko opišite šta očekujete i predlažete nastavnicima u radu sa Vama.

Anketni upitnik za nastavnike

Tema- Vaspitno-obrazovna podrška i podsticanje darovitih učenika u osnovnoj školi

Poštovani,

Molimo Vas da učestvujete u istraživanju koje se sprovodi za potrebe master rada. Vrijeme za rad ne zahtijeva više od 15 minuta, a anketa je anonimna.

Hvala!

Smjer: Pedagogija, Filozofski fakultet, Nikšić.

1. Da li ste po Vašoj procjeni, dovoljno upućeni u način i modalitet rada sa nadarenim učenicima?

- a) Da
- b) Da donekle
- c) Ne dovoljno
- d) Ne

2. Da li u odjeljenjima u kojima predajete ima darovite djece po Vašoj procjeni?

- a) Da
- b) Da donekle
- c) Ne mogu da procijenim
- d) Ne

3. Smatrate li da je od značaja za usavršavanje dječijih talenata u školi realizovati dodatnu nastavu?

- a) Da
- b) Ne

4. Da li u pružanju podrške darovitim učenicima, imate pomoć od pedagoško-psihološke službe?

a) Da

b) Ne

*ukoliko je Vaš odgovor Da, kratko opišite kakva je to pomoć

---

5. Da li usmjeravate učenike na dodatno učenje na osnovu pokazanih interesovanja za određeni nastavni predmet?

a) Da

b) Ne

6. Navedite neke od aktivnosti namijenjenim darovitim učenicima?

---

7. Na koji način dajete podršku i podsticaj darovitim učenicima?

---

8. Da li ste obučeni za primjenu modela rada sa nadarenim učenicima? (model zasnovan na komponentama kreativnosti; model zasnovan na fazama stvaralačkog procesa; model za obogaćivanje ukupnog rada u školi)

a) Da

b) Ne

*ukoliko je Vaš odgovor Da, navedite koji su to modeli

---

9. Na koji način bi Vi poboljšali rad sa darovitom djecom?

---

10. Da li usmjeravate darovite učenike na dodatne školske i izvanškolske aktivnosti?

a) Da

b) Ne

11. Da li se u Vašoj školi primjenjuje brže “prolaženje” kroz školovanje kao oblik akceleracije za darovite učenike? (to podrazumijeva prebacivanje djece iz jednog odjeljenja u drugo kako ne bi ponavljali savladano gradivo)

a) Da

b) Ne

12. Postoje li u Vašoj školi neki posebni programi rada sa darovitom djecom?

a) Da

b) Ne

- Ukoliko je Vaš odgovor DA, kratko obrazložite svoj odgovor
